

Klima og miljødepartementet

Deres ref: 25/932

Vår ref: 2025/57726

Dato: 06.06.2025

Mattilsynets høringssvar – Forslag til tiltaksplaner etter kvalitetsnormen for villrein i Knutshø Snøhetta og Rondane villreinområder

Mattilsynet viser til høringa av forslag til tiltaksplaner etter kvalitetsnormen for villrein i Knutshø, Snøhetta og Rondane villreinområder.

Villreinen er viktig for norsk identitet og kultur samt symbol på urørt vill og rein natur. Det er viktig å ivareta dyrevelferden og dyrehelsa til villreinbestanden i Norge.

Tiltak generelt i naturen, kan sannsynligvis påvirke dyrevelferden inkludert dyrehelsa til ville dyr, både bestander og enkeltdyr. Dette gjelder også tiltakene i disse tiltaksplanene.

Mattilsynet som direktorat for forvaltning av dyrevelferd og dyrehelse, har dessverre ikke hatt kapasitet til å vurdere tiltaksplanene for disse villreinområdene konkret, men kommer med noen prinsipielle innspill. Disse kan forhåpentligvis fungere som veiledning om dyrevelferdsloven og betydningen av dyrevelferd for enkeltindivid av villrein som hensyn ved tiltak i naturen.

Det samme gjelder om matloven med dyrehelseregelverket og betydningen av dyrehelsa for enkeltindivid. God dyrehelse, både når det gjelder sjukdommer og skader, er grunnlag for god dyrevelferd. God dyrevelferd inkluderer dermed god dyrehelse.

Relevant regelverk

Tiltak i naturen som påvirker dyrevelferden og dyrehelsa til villrein, må utføres i samsvar med dyrevelferdsloven og matloven med dyrehelseregelverket.

Dyrevelferdsloven og matloven gjelder ville og tamme dyr

Dyrevelferdsloven og matloven gjelder alle forhold, også tiltak som påvirker helse og velferd for villrein. Lovene gjelder uansett om dyret er eid og holdt av mennesker, eller lever vilt i naturen.

Dyrevelferd handler om i hvor stor grad dyret som enkeltindivid får tilfredsstilt sine naturlige og primære behov, og hvilke og hvor store belastninger dyret blir utsatt for. Totalpåkjenning og –belastning kan i ytterste konsekvens vises ved dødelighet, altså at dyra dør av belastningene. Når det gjelder dyrevelferd, er det av mindre betydning om dyret tilhører en trua art eller ikke.

I dyrevelferdsloven ivaretas hensynet til dyret som individ, ikke som del av en populasjon. Dyr i naturmangfoldsloven er primært å regne som en del av arten og populasjonen.

Hvert dyr har egenverdi i kraft av seg selv, og verdien skal tas hensyn til i vurderingen av om det er riktig å gjennomføre tiltak for dyra.

Tiltakene som er beskrevet i planene, er ment for å heve kvaliteten på villreinbestanden i de konkrete villreinområdene Knutshø, Snøhetta og Rondane etter kvalitetsnormen. Tiltakene kan påvirke velferden for enkeltindivider av villrein både positivt og negativt.

Kunnskapsgrunnlaget for dette er lite omtalt i tiltaksplanene. Dyra kan påvirkes av selve etableringen og driften av tiltaket.

Dyrehelse

Siden vi påviste skrantesjuka i Norge i 2016, har vi hatt en nasjonal strategi om å «begrense, og om mulig, utrydde klassisk skrantesjuka i Norge». Det er brukt mye ressurser på overvåkning siden den gang. Kartleggingsprogrammet gir kunnskap om geografisk utbredelse av sykdommen og de ulike «typene» skrantesjuka, atypisk og klassisk skrantesjuka. Dette er nødvendig for å kunne iverksette gode forvaltningsmessige tiltak. Alle villreinområdene er en del av kartleggingsprogrammet. Det er jegerne som i all hovedsak tar ut og sender inn prøver i forbindelse med jakt. Av hensyn til arbeidet med skrantesjuka, er det derfor viktig å opprettholde jakta på nødvendig nivå.

Mattilsynet støtter at parasittbehandling av beitedyr av sau søkes gjennomført der villrein beiter.

Mattilsynet støtter at behovet for saltslikkestein til sau i områder med villrein utredes nærmere. Tildeling av salt samler dyr på tvers av arter og styrer i sterk grad hvor dyr som rein og sau oppholder seg. Saltsteiner medfører ansamlinger av dyr som igjen øker smitterisiko for både parasitter og smittsom dyresykdom. Saltstein brukes for å styre hvor dyrene går, og generelt sett bør det utredes om det finnes alternative løsninger som ikke vil medføre de uheldige konsekvensene saltstein kan gi.

Jakt i villreinområder

Jakt i villreinområder med dårlig kvalitet (røde områder) bør vurderes også i lys av dyrevelferdsloven § 3 og § 20.

Ansvar for tiltaket gir ansvar for dyrevelferden (inkludert dyrehelsa)

Den som har ansvaret for tiltak i naturen, skal ifølge dyrevelferdsloven § 3 sørge for at dyra i naturen blir behandla godt, og at dyra blir beskytta mot fare for unødige påkjenninger og belastninger. Plikten gjelder hel tiltakets «levetid».

Påbudet om kompetanse følger av dyrevelferdsloven § 6. Den ansvarlige for tiltaket må ha nødvendig kompetanse til å treffe (utføre) rett tiltak.

Den ansvarlige vurderer risikoen med tiltaket og gjøre det nødvendige for å håndtere risikoen. Vi viser til hjelpeplikten i dyrevelferdsloven § 4 og varslingsplikten i § 5. Disse bestemmelsene må den ansvarlige for tiltaket kjenne til og etterleve.

Mattilsynet bør være obligatorisk høringsinstans i saker om tiltak i naturen

Som forvalter av dyrevelferdsloven og matloven, bør Mattilsynet kobles inn i saker om tiltak i naturen så tidlig som mulig.

Den ansvarlige skal ifølge naturmangfoldloven § 15 unngå «unødig skade og lidelse på viltlevende dyr og deres reir, bo eller hi». Bestemmelsen henger sammen med og må tolkes i lys av dyrevelferdsloven § 3. I forarbeidene til dyrevelferdsloven står det at «[v]ed planlegging av større godkjenningsspliktige tiltak i naturen og anlegg m.m. kreves utredning av konsekvenser for miljø, naturressurser eller samfunn [...] Dyrevelferdsmessige hensyn er et av flere forhold som naturlig vil inngå i en slik konsekvensutredning etter innspill fra relevant fagmiljø i forbindelse med høring av plan- eller utredningsprogram.»

Naturmangfoldsloven og dyrevelferdsloven er komplementære og likeverdige, med ulike vurderingsprinsipper, men begge er forpliktende og skal anvendes parallelt. Når naturtiltak vurderes kun ut fra et naturmangfold, er det fare for at hensynet til enkeltindivider overses. Dyrevelferden for enkeltindivid ivaretas i dyrevelferdsloven. I denne og tilsvarende saker er det gunstig når Mattilsynet er med i arbeidet med tiltaksplanene fra starten av. Vi ser frem til å bli involvert med tiltaksplanene.

Konklusjon

- Tiltaksplanene er hovedsakelig basert på miljømessige vurderinger. Det er behov for mer konkret kunnskap om tiltak for bedret dyrevelferd og dyrehelse for de aktuelle villreinområdene. Dyrevelferd og dyrehelse bør omtales i egne punkter i tiltaksplanene.
- Kunnskapsgrunnlaget for dyrevelferd generelt virker å være for dårlig til å iverksette tiltak. For dyrehelse, særlig bekjempelse av skrantesjuka, er grunnlaget mer kjent og tiltak er iverksatt. Generelle tiltak kan imidlertid settes i verk allerede nå dersom det er nødvendig i avgrensa områder, eventuelt som ledd i kunnskapsinnhenting.
- Dyrevelferd og dyrehelse er viktige indikatorer for kvalitet hos villrein og må omtales spesifikt i tiltaksplanene. Dyrehelse bør omtales i et dyrevelferdsmessig perspektiv, f.eks. der sjukdom ansees som unødige påkjenninger og belastninger.
- Tiltaksplanene må beskrive konkrete tiltak med hensyn til dyrevelferd inkludert dyrehelse.
- Gitt utviklingen bør kraftfulle tiltak prioriteres og iverksettes nå for å nå målene om bedret kvalitet på villreinbestandene, og i siste instans for å redde villreinen.
- Beslutninger om tiltaksplaner bør tas på overordna sentralt nivå basert på nødvendige tiltak for å bedre kvaliteten på villreinbestandene. Dette for å sikre enhetlig oppfølging. Hensynet til bevaring av villreinen må veie tungt. Mattilsynet viser til erfaringer fra bekjempelsen av skrantesjuka på villrein i Nordfjella.

Med hilsen

Mattilsynet, hovedkontoret

Tor Arne Moen

seniorrådgiver

Nina Brogeland Laache

seksjonssjef

Dokumentet er godkjent elektronisk / This document has been electronically approved

Kopi til:

Landbruksdepartementet

Miljødirektoratet

